له پەیوەندییەوە بۆ خۆشەویستي

دەزگەها سپیرێز یا چاپ و وەشانێ

SPIREZ

خودانێ ئیمتیازێ
حافظ قاضي

سەرنڤیسەر
مؤید طیب

مافێن چاپکرنێ د پاراستینە

ئەدرێس
کوردستانا عیراقێ - دهۆك
ئاڤاهیێ ئێکەتیا سەندیکایێن
کرێکارێن کوردستانی / تایێ
دهوك / ڤاتێ سیێ
تەلفون: ٧٢٢٥٣٧٦ - ٧٢٢٢١٢٥

www.spirez.net
www.spirez.com

- ژمارا وەشانێ: (٥٣)
- ناڤێ پەرتوکێ: له پەیوەندییەوە بۆ خۆشەویستی
- دانانا: ڕێبوار سیوەیلی
- دەرهینانا ناڤەرۆکی: نڤیسەر
- بەرگ: بەیار جەمیل
- سەرپەرشتکارێ چاپێ: زاگرۆس مەحموود
- چاپا: ئێکێ
- تیراژ: (٢٠٠٠) دانه
- ژمارا سپاردنێ: (   ) ل سالا ٢٠٠٤
- چاپخانه: وەزارەتا پەروەردێ - هەولێر

SPIREZ PRESS & PUBLISHER

دار سبیرێز للطباعة والنشر

ڕێبوار سیوەیلی

لە پەیوەندییەوە بۆ خۆشەویستي

خوێندنەوەیەکی کۆمەڵناسیانەی پەیوەندیی خۆشەویستی

٢٠٠٤

پێڕست

سەرەتا ٥

بەشی یەکەم: **خوێندنەوەی کۆمەڵناسیانەی پەیوەندیی خۆشەویستی** ١٣

- پێناسە ١٣

- جیاوازیی خوێندنەوەی کۆمەڵناسیانە و

هەندێ بواری دی بۆ پەیوەندیی خۆشەویستی ١٧

- جیاوازی و سنووری چەمکەکان ٢٢

بەشی دووەم: **زەمینەی تیۆری خوێندنەوەی**

کۆمەڵناسیانەی ژیانی هەستەوەری و خۆشەویستی ٤٥

• گۆڕان لە ژیانی هەستەوەری کۆمەڵگا خۆرئاواییەکاندا ٤٦

• **جۆرج زیمل:** سەرەتاکانی کۆمەڵناسیی ژیانی هەستەوەری ٥٧

• **گیدنز، بێك و لوومان:** ژیانی هەستەوەری و کۆمەڵناسی ٦١

• **مانوێل کاستلز:** مەرگی باوکسالاری و دەسەڵاتی خۆشەویستی ٨٣

• **لوك فیری:** لە ئایینی مەسیحییەوە بۆ مرۆڤباوەڕی ٩٩

• **فرانسوا فۆرکیە:** وەهمی خۆشەویستی ١٠٧

• **ڕێنیە نلی:** فیمینیزم و داماڵینی خەسڵەتی شاعیرانە لە مێیینە ١١٠

بەشی سێیەم: **ئاوابوونی خۆشەویستی** ١١٣

تەوەری یەکەم: بارودۆخی خۆشەویستی ١١٣

تەوەری دووەم: ترس لە خۆشەویستی ١٢١

بەشی چوارەم: **: چەند سەرەتایەکی بیرکردنەوەی کۆمەڵایەتیانە**

لە ژیانی هەستەوەری و سۆزگۆڕینەوە لە گوتاری ڕۆشنبیریی کوردیدا ١٣٥

• لە گەڕیدە و خۆرهەڵاتناسەکانەوە بۆ ڕۆشنبیرەکوردەکان ١٣٥

• مەلا مەحمودی بایەزیدی ١٤٠

• پیرەمێرد ١٤٣

• کامەران موکری ١٥٠

- هەڵسەنگاندن ١٦٠

بەشی پێنجەم: **ژیانی هەستەوەری و سۆزگۆڕینەوە**

لە کۆمەڵگای هاوچەرخی کوردستاندا ١٦٣

• ناسیۆنالیزم، کولتووری شاخ و ژیانی هەستەوەری ١٦٧

• ژیانی هەستەوەری لەدوای ڕاپەڕینەوە بۆ سێکسی ئەنتەرنێتی ١٧٥

پاشکۆی یەکەم:

• **لە پەیوەندییەوە بۆ خۆشەویستی**

(گفتوگۆیەك لەگەڵ ئاری عومەر) ١٩٣

تەوەری یەکەم: پەیوەندی ١٩٣

تەوەری دووەم: قەیرانەکانی پەیوەندی ٢٠٥

تەوەری سێیەم: سێکس و ئیرۆتیکا ٢٢٧

پاشکۆی دووەم:

• **دەستبۆبردن، نقورچبازی و لێبادان**

گفتوگۆیەك لەگەڵ شەهلا مەحمود ٢٤٥

- **لیستی سەرچاوەکان** **٢٥٧**

- **پێڕستی ناوەکان** **٢٦٥**

سەرەتا:

لە فیلمی کارتۆنیی «کچە وردیلە»دا، دایکە بۆق و کوڕەبۆق دەبینین کە چۆن بەیانییەك لەناو زەلکاوەکەدا لەخەو هەڵدەستن و دەستدەکەن بە پەپوولە و مێشوولە خواردن. پاشان دەخەونەوە و ئەمجا بێدار دەبنەوە و دەستدەکەنەوە بە خواردن.. بەڵام جارێك لە جارەکان کوڕە بۆق بەگوێی دایکە بۆق ناکات، ئەو ئیتر نانوێتەوە، تاقەتی خواردنی نییە، نایەوێ ئیشێ بکات و حەزیش ناکات فێری هیچ ببێت. ئەو بێزارە و هەر بەو بێزارییەشەوە لە دایکە بۆق یاخی دەبێت و بە هەستێکی تایبەتەوە دەچێتە سەر پنجێ قەوزەی وەکخۆی سەوز، پاڵی لێدەداتەوە. تاقە شتێ لەو دەمەدا کوڕە بۆق ڕازیی دەکات و حەزی لێیەتی: ژنە. ئەو لەکاتێکدا بە هەموو هێزی خۆی هاوار دەکات: «**حەزدەکەم ژن بێنم، ژن**» و کاتێ دایکیشی دەڕوات ژنی بۆ بهێنێ، ئۆقرەی لەبەر دەبڕێ و بە سکاڵاوە دەڵێت: «**وەی خوایە! دایکم بۆ نەهاتەوە ژنم بۆ بێنێ؟ زۆر حەزم لە ژنە، ژن..**». ئەو دەمەی دڵنیاش دەبێتەوە کە دایکی ژنی بۆ هێناوە و (لە ڕاستیدا هەڵیگرتووە)، سبەی زەماوەندێکی بۆ دەکات «ئەوسەری دیار نەبێ»، یەکسەر دەخەوێتەوە. لەوەش سەیر تر ئەوەیە بۆ بەیانی کە لەخەو هەڵدەستێ، دەیەوێ لە پێشدا شتێ بخوات ئەمجا حازر دەبێ بۆ ژنهێنان.

کوڕە بۆق نمونەیەکی باشی گەنجبوونە لە کۆمەڵگای ئێمەدا: ئەویش وەك هەموو گەنجەکانی ئێمە بێزارە لە خۆی، بێزارە لە خەوتن، بێزارە لە کار و خۆپێگەیاندن و لە فێربوون و هتد، وەلێ کوڕە بۆق بەپێچەوانەی گەنجەکانی ئێمەوە، حەزێکی هەیە و هەستیارە بەرامبەر بە حەزی خۆی و دەریدەبڕێ، ئەو بەئاشکرا دەقیژێنی و دەپاڕێتەوە: «زۆر

حەزم لە ژنە، ژن» و بەمەش ناچارمان دەکات گوێی بۆ بگرین و لە هەستەکانی تێبگەین و وەك ***بۆقێکی هەستیار*** تەماشای ئەو بەسەرهاتانەی بکەین، کە بۆ ئەو، تراژیدیانە کۆتاییان پێدێت و بۆقبوونەکەی دەبێتە ڕێگر لەبەر دەم گەیشتنیدا بە کچە ووردیلەی جوان. بەڵام چیرۆکی کوڕە بۆق ڕاستییەك دەخاتە ڕوو: ئەو کاتەی دەزانین لە ناخی هەر کامێکماندا حەز و هەستێك هەیە بۆ کچە وردیلەیەکی جوان، ئیدی خۆمان نین، ناتوانین خۆمان بین و لەوەدوا گۆڕانێکی بنەمایی لە ئێمەدا ڕوو دەدات، گۆڕانێك، کە لەم دنیاوە دەمانبات بۆ دنیایەکی تر.

ئەو گۆڕانە لە پێش هەموو شتێکدا پەیوەندیی بە سۆز و ژیانی هەستەوەریی تایبەتیی ئێمەوە هەیە، بەڵام بۆچی خۆشەویستی و ژیانی هەستەوەری، وەك نزیکترین و ئاساییترین و سەرەتاییترین ئەزموونی تاکەمرۆڤ بکەینە بابەتی خوێندنەوە و شیکردنەوەی زانستیانە و شێوە زانستیانە؟ ئایا ئەو ئەزموونە هەر لەوێدا جوان و بەنرخ و ناسك نییە کە بەدوور بێت لە هەموو دەستێوەردان و شرۆڤەکردنێکی بابەتیانە و لۆژیکمەندانە؟ بۆچی ڕێگە نەدەین ئەوەی بە هەستەکان ئەزموونی دەکەین، هەر بۆهەستەکان و لە چوارچێوەی ژیانی هەستەوەری و سۆزداریی مرۆڤدا بمێنێتەوە و نەیخەینە بەر لێکدانەوەی هزری و شییکردنەوەی چوارچێوەدار.. ئایا مەگەر مێژووی ژیانی هەستەوەری و سۆزگۆڕینەوە چەندینجار ئەوەی نیشان نەداوە کە ئەزموونی خۆشەویستی و سۆزداری، لە زماندا کورت دەهێنێ و ئەوەی کە لە دڵدایە بە زمان نایێتە قسە و ئەڤینداران زیاتر حەزیان لە بێدەنگی و تەنیاییە، نەك هاتەهات و بگرەوبەردە و زۆر گوتن؟

لەکاتی نووسینی ئەم کتێبەدا وەڵامی هەموو ئەم پرسیارانەم لەبیربوون، بەڵام هەر لەسەرەتاوە بڕیارمدا ئەم کتێبە کتێبی خۆشەویستی نەبێت، بەڵکو کتێبێ بێت لەبارەی خۆشەویستیی و ژیانی سۆزدارییەوە و تیایدا هەوڵبدەم لەلایەکەوە ئەو گۆڕانانە پیشانبدەم کە لە ژیانی سۆزداریی و فۆرمەکانی خۆشەویستیکردندا هاتوونەتە ئاراوە، لەلایەکی تریشەوە ئەو ڕێگەر و بەربەستانە بدۆزمەوە کە بەردەوام لەهەوڵی چەپاندن و سەرکوتکردنی ئەو پەیوەندییەدان کە بەنزیکترین، ئاساییترین و سەرەتاییترین ئەزموونی تاکەمرۆڤم ناو برد. لەلایەکی تریشەوە ناڕاستەوخۆ ئەوە بە گوێی خوێنەردا بدەم کە ئەو پەیوەندییەی لە ژیانی ئێمەی تاکەکەسدا بە تایبەتیترین و شەخسیترین پەیوەندیی خۆمانی دەزانین، دواجار هەڵقەیەکە لە زنجیرەیەکی گەورەتر بەناوی دەسەڵات.

ئەم بەرهەمە لە پێنج بەش و گفتوگۆیەکی درێژ پێکهاتووە، کە بەشی یەکەمی تەرخانە بۆ دەربڕینی هەندێ بۆچوون سەبارەت بە خوێندنەوەی کۆمەڵناسیانەی پەیوەندیی خۆشەویستی و ژیانی هەستەوەری. ئەم بەشە دەبێتە دەروازەیەکی گشتی بۆ چوونە ناو سەرجەم بابەتەکانی ئەم کتێبەوە و سەبارەت بە پێناسە و تێگەیشتن لە چەمکی (***حەزلێکردن، خۆشەویستی و عەشق***) وەکئەوەی لەم باسەدا بەکارهاتوون، گرنگییەکی تایبەتی خۆی هەیە. بۆیە داوا لەو خوێنەرە دەکەم کە بایەخ بە لایەنی تیۆریی دەدات لەپێشدا ئەو بەشە بخوێنێتەوە و بە وردی تەماشای هێڵکارییەکەی لاپەڕە (٣٣) بکا. بۆ خوێنەرێکیش کە دەیەوێ بەزمانێکی سادەتر لەبۆچوونەکانی من تێبگا، پێشنیار دەکەم یەکسەر لەو گفتوگۆیەوە دەستپێکات کە لەکۆتاییدا بڵاوکراوەتەوە و پاشان بێتەوە سەر بابەتەکانی ناو دەقی کتێبەکە.

لەبەشی دووەمدا هەوڵمداوە باس لە بیروڕای هەندێ لەو کۆمەڵناس و هزرمەندانەی خۆرئاوا بکەم کە لە ڕووی تیۆری و هزرییەوە، پەیوەندیی خۆشەویستی و ژیانی هەستەوەریی مرۆڤیان بەهەند گرتووە و منیش دەستم بەبەرهەمەکانیان گەیشتووە. لەناو ئەوانەشدا ئەوانەیانم بەسەر کردۆتەوە کە قسەی دەستنیشانکەرییان هەیە لەبواری توێژینەوەی کۆمەڵناسیانەی بابەتەکەدا و دەکرێ وەك توێژەرانی ژیانی هەستەوەری ناویان ببرێت. کورتەی بیروڕای ئەو کەسانە دەکرێ لەوەدا چڕ بکرێتەوە کە پەیوەندیی خۆشەویستی ڕۆمانسیانە و سۆزگۆڕینەوە لە کۆمەڵگا خۆرئاوایییەکاندا، لە ژێر هەلومەرجی ئابووری، کولتووری و سیاسیدا، بەچەندین قۆناغی گۆڕاندا تێپەڕ بووە. هەموو ئەمەش ڕێگەی خۆشکردووە کە بارودۆخی خۆشەویستی و سۆزگۆڕینەوە بکەوێتە مەترسییەوە و لە فۆرمێکەوە بەرەو فۆرمێکی ***دی ئاوا*** ببێت. ئەم بەشە هەوڵدانێکە بۆ خستنەڕووی بیروڕای هەندێ لە کۆمەڵناسانی کلاسیك و هاوچەرخ سەبارەت بە خۆشەویستی ڕۆمانتیکی و ئەو گۆڕانکاریانەی لە کۆمەڵگا ئەورووپییەکاندا بەسەر پەیوەندیی هەستەوەرانەدا هاتوون و ئەگەری کاریگەریی ئەو گۆڕانانەش لە کۆمەڵگای خۆماندا لەبەر چاو بووە. چونکە ئەگەر خۆشەویستی ڕۆمانسیانە دەرکەوتەیەکی مۆدێرنی ناو کۆمەڵگا ئەورووپییەکان بێت، وەکئەوەی توێژینەوە کۆمەڵناسییەکان دەیخەنە ڕوو، ئەوە هیچ دەرکەوتەیەکی مۆدێرنیتە نییە تەنیا تایبەت بێت بەو کۆمەڵگایانە و لە چوارچێوەی جوگرافیای سەرهەڵدانی خۆیدا سەقامگیر بووبێت. بۆیە ئەو دیاردانەی سەرهەڵدانیان ڕۆژگارێ تایبەت بووبێت بە شوێنی بەدیارکەوتنیان، ئەوە لە ڕۆژگارێکی دیکەدا پەلیان کێشاوە بۆ شوێنەکانی تر و کاریگەرییان لەسەر کۆمەڵگاکانی دیکەش بەجێهێشتووە. ئەم بیرۆکەیە سەبارەت بە پەیوەندیی خۆشەویستیش هەر ڕاستە. بەمانایەکی تر، ئەوەندەی ئەمڕۆ لە کۆمەڵگای ئێمەدا

شێوازی سۆزگۆڕینەوە و بەرەسمییکردنی پەیوەندیی خۆشەویستی لەژێر کاریگەریی مۆدێلە جیهانییەکەیدایە، ئەوەندە مۆرکی لۆکاڵیانەی نییە. کچان و کورانی ئێمە زۆر جیاوازتر لە کچ و کوڕی هەر شوێنێکی دی پەیوەندی لەگەڵ یەکتردا نابەستن، بەتایبەتیش کاتێك دەبینین هۆیەکانی پەیوەندی و ئاڵوگۆڕکردنی وەك تەلەفۆن، مۆبایل و ئامرازە ئەلەکترۆنییەکان ڕۆڵێکی بەرچاو دەگێڕن لەو پەیوەندیکردنەدا. دەکرێ پێشبینی ئەوە بکرێ کە لە پاشەڕۆژێکی نزیکدا، هیچ کچێ شوو ناکات و هیچ کوڕێ هاوسەر ناگرێ، ئەگەر پێشتر بە تەلەفۆن و ئەنتەرنێت و هۆکارەکانی تری ڕاگەیاندن و ئاڵوگۆڕکردن، جۆرێ لە پەیوەندییان لەگەڵ یەکتردا نەبەستبێ.

لەبەشی سێهەمدا دوای لاکردنەوەیەك لە بارودۆخی خۆشەویستی، لەسەر بابەتێك وەستاوم بەناوی *ترس لە خۆشەویستی*. خاڵی سەرەکیی لەو باسەدا ئەوەیە کە ترس لە خۆشەویستی لە مێژووی شارستانیەتە جیاوازەکاندا، لە ئەنجامی تێڕوانینێکی تایبەتەوەیە بۆ مێیینە و بۆ ئافرەت، کە ئەمەش نیشانەی باڵادەستیی ئایدیۆلۆژیای نێرسالارییە لەو شارستانیەتەدا. بۆیە لەهەر کۆمەڵگایەکدا نێرسالاری باڵادەست بێت، ترس لە خۆشەویستیش بەرجەستە دەبێت، چونکە لە هەموو پەیوەندییەکی خۆشەویستی و سۆزدارییانەدا وزەی باڵادەست (مێیینەییە) نەك (نێرینەیی) و ئەمەش لەبەرژەوەندی ئایدیۆلۆژیای ناوبراودا نیە.

لە بەشی چوارەمدا باسم لە سەرەتاکانی کۆمەڵناسیی ژیانی هەستەوەری لە گوتاری ڕۆشنبیریی کوردیدا کردووە و بەشێوەیەکی خۆبەخۆ سێ نووسەرم لە سێ برگەی مێژوویی جیاوازدا بەسەر کردۆتەوە. بەڵام پێش

ئەوە کورتە باسێکم لەسەر بیروڕای خۆرهەڵاتناسەکان و گەڕیدەکان سەبارەت بە پەیوەندییە هەستەوەرییەکانی مرۆڤی کورد نووسیوە. هەندێك لە سەرچاوەکان، بەتایبەتیش ئەوەی ڕۆژهەڵاتناسان لەبارەی ژیانی هەستەوەری و سۆزگەرایانەی مرۆڤی کوردەوە نووسیویانن، جەخت لەسەر جیاوازی و تایبەتمەندی ئەم پەیوەندییە دەکەنەوە و وێنەیەکی گەشی لەبارەوە بەرهەمدەهێنن. بەڵام واقیعی کۆمەڵگای هاوچەرخی کورد شتێکی دیکەمان پێدەڵێت و بۆ ئەمەش پێویستە باس لە ئاستەنگ و ئاسۆکانی پەیوەندیی سۆزگەرایانەی مرۆڤ وەکئەوەی ئەزموونەکرێن، بکەین.

باسی کۆتایی ئەم کتێبە تەرخانکراوە بۆ قسەکردن لەسەر ژیانی هەستەوەری و سۆزگۆڕینەوە لە کۆمەڵگای هاوچەرخی کوردستاندا (بەتایبەتی باشووری کوردستان لە دوای ڕاپەڕینەوە). دەکرێ ئەو قسەو باسانە وەك هەندێ سەرنجی سەرەتایی و تێبینی ڕاگوزەریانە تەماشایان بکرێ و هەوڵدانێك بێت بۆ بەرجەستەکردنی ئەو ڕێگرانەی لە کۆمەڵگای کوردیدا هەم ترس لە خۆشەویستی و هەم دەسەڵاتی نێرسالاریش ئاشکرا دەکەن.

پاشکۆی یەکەمی ئەم کتێبە، کە ڕەنگە لەهەمان کاتدا نزیکترین بەش بێت پەیوەست بە ژیانی ئێستای کۆمەڵگاکەمانەوە، لە گفتوگۆیەکی درێژ پێکهاتووە. گفتوگۆیەکە بەرهەمی ماندووبوونی کاك (ئاری عومەر)ە کە لە چەند دانیشتنێکدا ناچاریکردم لەئاست پرسیارەکانیدا بیربکەمەوە و لەبەرامبەر ئەو ئازارە شاراوەیەیدا کە لە نیگایدا دەمبینی و نیشانەی ناکامییەکی سۆزگەرایانەی پێوە دیار بوو، بێ هەڵوێست نەبم. (ئاری) بۆ من نمونەی گەنجێکی کوردە و لەو کۆمەڵگایەدا دەژی کە بەهەموو